

POCZYNAĆ SIĘ (226) *vb impf*

się (188), się (38).

o oraz a jasne.

inf poczynąć się (5). $\diamond$ *praes 1 sg* poczynąm się (5). $\diamond$ *3 sg* poczyną się (165). $\diamond$ *1 pl* poczynamy się (2). $\diamond$ *3 pl* poczynają się (38). $\diamond$ *praet 3 sg m* poczynął się (3). *f* poczyniała się (2). *n* poczyniało się (2). $\diamond$ *con 3 sg f* by się poczyniała (1). *n* by się poczyniało (1). $\diamond$ *3 pl subst* by się poczyniały (1).

Sł stp s.v. poczynąć, Cn notuje, Linde bez cytatu s.v. począć.

1. Zaczynać się; incipere *Mącz, JanStat, Cn; coepisse, cooriri* *Mącz; committi, exoriri, incipi, occipere, oriń, principium esse, recipere* *Cn* (203) :

poczynąć się od czego (5): *OrzQuin* O3; [*Chrystus*] iednemu owce polecił/ y ná iednym zbudował Kościół fwoy/ dla iedności áby fię od iednego poczynął. *SkarJedn* 66, 104. *Cf Fraza*.

poczynąć się jaki [= być jakim] (1): gdy dech brzemienny poczynia się śmierdzący/ á to się przydawa trzeciego albo czwartego dnia pothym gdy płód vmiera. *FalZioł* V 32v.

cum inf (1): Ktorego [*bluźnierstwa*] ten skutek ieft/ áby zwierzchnia władza [...] z gruntu zburzona byłá: poczynia się to iuz być v nas *OrzList* h2.

W przeciwstawieniu: »poczynąć się ... do końca iść« (1): który to rząd/ od iednego z náтуры fwey poczynia się/ y od iednego przez pośrzodek aż do kónca idzie. *OrzQuin* O3.

Fraza: »początek [od czego] się poczynia« (2): Iedno ty wždy moy pánie miłóćiwie nierącz opuśczać mnie zmiłofierdzia fwego/ ábowiem początek słow twoich ząwždy się od prawdy poczynął *RejPs* 187; *SkarKaz* 606a.

a. O wydarzeniach, działaniach ludzkich (2) :

poczynąć się u kogo (1): daleko więtfzy vnich poczynął się błąd w wierze krześciánfkiey niż w Niemcech *BielKron* 213.

poczynąć się w kim (1): iefzcze iáko sprzećiwniká fwego/ Pan go [*Pawła*] z miłofierdzyem swoim vprzedzác á vpominác raczy: iedno iż się wždy poczynął w nim oná chuc iego/ iż mniął iż tho Bogu ku czći czynił. *RejPos* 284v.

b. O tekście (92) : Poczynią się rozliczne á známienite Báśni/ z rozmaitych ksiąg wybráne: z ktorych możemy wziác nieiáki pożytek ku ćwiczeniu rozumu náłzego *BierEz* H2v; *PatKaz* II 19; *TarDuch* A8, D2v, D6v; Poczynia się czwarty Rozdział o rzeczach zywych/ Ku lekarzłtwam słuzących *FalZioł* IV 1; Iuz księgi są o Pthakoch/ Teraz się poczynią o Ribach *FalZioł* IV 29c, V 2, 14v, 15v, 72; Poczynia się Trzecia część Algoritmu o rozmaitym rachunku na myńczę y wagę Krakowfką pirwey. A potym na Normberfką monethe y wagę *KłosAlg* F4, B, E2v, H; *WróbZółt* B, qq2; *LudWieś* A4; *MurzHist* O2; *BielKom* B; *LubPs* H4v; Poczynią się pierwfše księgi Moizefłowe/ ktore po żydowfku [!] zową Berefith/ po Grecku Genefis/ po polfku księgi Rodzáiu. *Leop* A, H, Hh2v, L14v, AAa, QQqq5 (9); *BibRadz* I 353v; Poczynia się Kronika wśzythkiego swiátá/ ná dziefięciory kfięgi rozdzieloná *BielKron* A6, 46v, 131; *SienLek* Aaaa2v [2 r.]; Poczynia się Regefłtr tych Hifłtoriy. *HistRzym* 134v; *KwiatOpis* A4, B4; *BielSpr* 1; *SarnStat* 544, 896 *marg*.

poczynąć się od czego (1): A wśzákoż według żydowfkiego wykłádu/ thedy od thego mieyfća poczynia się Pfálm dzyefiáty. *LubPs* C2.

poczynać się gdzie [w tym: „tu” (9)] (14): *OpecŻyw* 64v; Tu się poczyna Wypis rzeczy zamorskich [...] y infzych rzeczy ku lekarztwam prziflufzaiączych *FalZioł* II 2, V 56v; *RejZwierz* 1, 48, 100; *OrzRozm* F4v; *BielKron* 305; *SarnUzn* G5v; *RejAp* 1, 20v; Porządek ksiąg ftaiego Przymierza z liczbą/ która vkazuje/ na ktorem się liście które kfięgi poczynaia. *BudBib* c4v, c4v; *WujNT przedm* 25.

poczynać się jak [zawsze: z przytoczeniem; w tym: „tak” (20)] (21): Kanon Mniejszy bes ktorego żadna Mfza niebywa. Tak się potz[yna]. Przyimi Boże tę niepomázaną offiárę *KrowObr* 169v, 32v, 35v, 127, 175v; Weźmie przed fye Krol naprzod Státutá Koronne/ iáko ieft Státut Kázimierzow/ ktory fye tak poczyna: *Si quis turpia verba OrzRozm* K2, F4v [2 r.], H4, K3, N4v, Tv; *BiałKat* 288; A Pfalm CXLVj. Thák się poczyna. Chwal dufo moiá Pána *GrzegŚm* 22; *BudBib* II 78d; *BiałKaz ktv*; Potym/ gdy weźmiemy przed fię Pfalm. 103. także y 104. ktore fię iednáko poczynaia. Błogosław dufo moiá Iehowie. *CzechEp* 283, 417; *WujNT* 111 marg; *SarnStat* 669, 1264.

Z przytoczeniem [w tym z wprowadzającym: „w ty słowa” (2), „tymi słowy” (1)] (34): Pifał [*Hozeasz prorok*] XIII. rozdziałow piéma fwiętego/ pirwfy się poczyna tymi fłowy: Mowi Pan Bog do Hozee *BielKron* 92v, 93v, 144; A mowiá to w tey modlitwie/ która fię poczyna/ *Deus Abraham et c.* *CzechEp* 213, 230; W Niektórey Conftituciiéy przodká nálfzego ieft to vftáwiono/ która poczyna się: Z poľpolitégo zwyczáiu/ rć. *SarnStat* 588, 260, 391, 401, 631, 640, 669, 1121. Cf *poczynać jak*.

W charakterystycznych połączeniach: poczyna(ją) się apokalipsis, baśni, część [która] (3), ewangelija, historyjce kazanie, komedyja, kronika, księgi [ktore] (10), letanije, liczba, modlitwa (2), monarchija [która], msza [o czym], nauka, poselstwo, prorocstwo, prorok [jaki] (3), przypadki [czyje], psalm [który] (4), rachunk, rejestr, rozdział (3), sprawy [jakie], stany [jakie], statut (2), tajemnica [jaka], traktat (4), wypis [czego], żoltarz.

a. *O wyrazie ze względu na początkową głoskę (2) :*

poczynać się od czego (1): áno niebyło y iednego słowa z tych dwu kfiázat imię ktoreby się od A poczynało. *HistRzym* 14.

poczynać się jak (1): Máflá dziefzka ma bydź kwart 22. [...] á ná tym piątá máia bydź/ dla fałfzu Dworek: takie znáki álbo piątá/ iáko się poczyna literá pierwfza onego folwárku. *GostGosp* 118.

c. *O miejscu (50) :* Tirk rzeka poczyna się. *MiechGlab* **6, **6v.

poczynać się od czego (11): *MiechGlab* 1; Azya mála poczyna się od morzá Egeum/ tho ieft Greckiego/ [...] áz do rzeki Eufráten. *BielKron* 269, 43v [3 r.], 269, 271v, 282v; *Linea* profta ieft/ która od Punktá/ od którego fye poczyna/ idzie równo do drugiego Punktá/ w który fye kóńczy *GrzepGeom* Cv, C2; *KwiatOpis* A4; *Oczko* 16.

poczynać się skąd [w tym: z czego (7)] (8): Wolha druga rzeka po Tatarfku Edel z Moskwy się poczyna *MiechGlab* 25, 61; Tá rzeká Don fciágnęlá się ná fto mil/ fkd się poczyna do tego mieyfá gdzie w pada w Meotys ieźioro *BielKron* 431, 271v, 430v, 432; *Mącz* 377a; *KlonŻal* B4v marg.

poczynać się gdzie [w tym: „tam(że)” (5)] (29): *MiechGlab* **6v, 25, 61; *ZapWar* 1536 nr 2493; ieft też wielka rzeka w Angliey Sabryná/ która się poczyna w Wallij *BielKron* 277v, 282 [2 r.], 282v, 284, 286, 286v (18); *Mącz* 142a, 214b; *StryjKron* 115, 421; Hebr rzeká poczyna się v Iędrnopolá. *KlonŻal* A4v marg; *SarnStat* 1110.

W przeciwstawieniu: »począć się ... kończyć się« (4): Tým gdzie się v gor kończy Alfacia/ tým się począć Wázgoiá *BielKron* 284; *GrzepGeom* Cv, C2; Ieft tey ziemice ósm mil/ która się począć od końca rzeki Nerwy/ [...] á kończy się aż pod Rewlem. *KwiatOpis* A4.

W charakterystycznych połączeniach: *począć się od gor* [jakich], *od końca* [czego], *od linii*, *od morza* [jakiego] (4), *od puszczy*, *od rzeki* [jakiej] (3); *blisko* [czego] *począć się*, *niedaleko* (od) [czego] (3); *z gor* [jakich] *począć się* (2), *z jeziora*, *z [której] strony*; *w miasteczku* [jakiego] *począć się*, *w miejsca* [jakiego]; *przeciw granicy* *począć się*; *w ziemi* [jakiej] *począć się* (3).

a. *O miejscu pochodzenia* (1) : Ubi gentis cunabula nostrae, Gdzie się począć nafs rodzaj. *Mącz* 72a.

d. *Powstawać, mieć źródło* (20) : themv lzye barzo dzywvya łczyym rozkaniem [lege: rozkazaniem] takowe lzye rzeczi począć *LibLeg* 11/167v; *Coorior*, *Począć się*/ *Włzczać się*/ *Powłtáyę* *Mącz* 269a.

począć się od czego (2): Trzecia ołobá [choroby phtisis] nafszkodliwíza [...] począć się od głowy/ gdy rýma s niey płynie *SienLek* 91v, 182v.

począć się od czego [= z jakiej przyczyny] (3): iż káždy vpádek miáftá począć się od cudzey korzyści *BielKron* 107v; *SkarKaz* 310b; *SkarKazSej* 684b.

począć się z czego (5): Z Czego się łol począć. (-) Czini się z wody z ziemiá zmiefzaney *GlabGad* 16v, C3, E5 [2 r.]; *WujNT* 530.

począć się w czym [= z czego] (1): Zywot wiecny ieft [...] vfnanie boga/ y páná nafsłego Iefu chríftulffa/ który się tu w wierze/ wnadziey począć *SeklKat* R3v.

począć się gdzie (1): GDzie się krew rodzi. (-) Począć się prawie w wątrobie, z wilgoti pokarmu z żółádka wyciągnionej *GlabGad* E5, Ev, E2, E5, G2, K6v; *GrzegŚm* 33.

począć się skąd (1): Tu by się godziło wypifać obyczáj rodu człowieczego, z kąd się począć, albo iako iego rodzenie natura łprawuie *GlabGad* F4.

W przeciwstawieniu: »począć się ... dokonawać się« (2): Pierwíza ieft krew, która się czyni z materiej subtilney [...], ta się począć w wątrobie á dokonawa w łerczu *GlabGad* E2, E5.

Zwrot: »naprzod się począć« (1): Gdzie duch Święty dopomaga/ thedy zwycięłtwo otrzymawa nowy człowiek nád łtárym. A thu się naprzod począć *Krołéstwo Boże* y *Kryłtułowe* które w nas ieft *GrzegŚm* 33.

Szereg: »począć się i pochodzić« (1): Bo ácz pierwíze vłpráwiedliwienie [...] z wiáry się począć y z wiáry nawięcey pochodzi/ [...] wízákże wtóre vłpráwiedliwienie [...] pochodzi z vczyńkow *WujNT* 530.

e. *O czasie* (31) :

a. *O momencie początkowym* (19) : Olympias, quincque annorum spacium, Czás piácy lát/ álbo gdy się piáty rok począć á cztery látá przełzły. *Mącz* 263a; *BudNT Luc* 23/54.

począć się od kogo, od czego (10): *MiechGlab* *4; *RejPos* 269; *BudBib* I 1a marg; *P*Ocząć się zimá od świętego Marciná *GostGosp* 80; *B*o półfefsia od *Daty* *Intromiłsiiiéy* począć się. *SarnStat* 548, 30. *Cf* *począć się od ... do*.

poczynać się od ... do (4): Pierwszy wiek światła poczynają się od Adama do Noego *BielKron* 1, 5v, 10, 68v.

poczynać się kiedy (8): *OpecŻyw* 86v; *Thelz yfz then klyazyycz [september] yeft uypelnyenye czału bo fyą tam poczynają się* *PatKaz III* 113v; *MiechGlab* *4; *Mącz* 33c; GRODZKIE IVRIDIK1, niemają się poczynąć aż dwie niedzieli po Séymie *SarnStat* 30; Roki [...] Pilznieńskie po nich w drugim tegodniu poczynają się mają. *SarnStat* 724, 727, 731.

W charakterystycznych połączeniach: od Adama poczynają się (2), *od adwentu, od [którego] czasu, od daty [czego], od [którego] dnia, od Noego, od świętego [jakiego]* (4); *ku świętemu [jakiemu] poczynają się; w [który] dzień poczynają się; skoro poczynają się.*

β. *O fazie początkowej* (12) : a to skoro się boleć poczynają: *timi wokdami [!] maczając w nich chufti maż przykładacz częłto.* *FalZioł II* 14c; *RejZwierz* 39v; *Pugna et bellum recrudescit, Z nowu się woyną poczynają.* *Mącz* 69c, 69c.

poczynać się od czego (2): *Alique febres protinus a calore incipiunt, Hnet od gorącki poczynają [się].* *Mącz* 327d; *A thu iuz od thego czału poczynają się ony święte a wdzięczne nauki iego/ kthore thu [...] światu ku wielkiej pocieźe [...] zołthawić raczył.* *RejPos* 156.

poczynać się czym (1): *Tym pienim każda iutrznia poczynają się* *WróbŻółt* ff8v.

poczynać się jak (1): *Obliterare famam rei male geste, Zagaśić a zatlumić co się zle poczynają.* *Mącz* 196a.

poczynać się kiedy (4): tego czału narichley się poczynają mor/ bo powietrze gorącością floneczną bywa wczyciono/ a tak iest sklonniejze ku nakażeniu *FalZioł V* 72; *A tu się ku mnie wyprawcie wczas przed temi głody Ktore się śnadz teraz prawie z nowu poczynają* *RejJóz P*v; *GórnDworz P*3v; *WujNT* 504.

f. *O kolejności liczb [po czym]* (1) : *Dziełątek liczba [...] Iest też y początkiem liczby składaney/ ktora się poniey poczynają.* *KłosAlg* A4.

2. *Powstawać jako płód w łonie matki; oriri Calep* (17) : *znamię iest pocęcia [!] płodu otroce⁸⁰ ktori zawżze przy prawey stronie boku się poczynają* *GlabGad* D7, D7.

poczynać się z czego (żywotne) (1): *TO zwierzę z Ofla a z Kobyły się poczynają y rodzi* *FalZioł IV* 12c.

poczynać się z czego [= w wyniku czego] (1): *iż pan Bog nychce śliczęścić płodu takowego/ ktory fye s płoty a z nierzędności poczynają* *GliczKsiąż* B4.

poczynać się w kim (2): *dowodzą kościelni Doktorowie/ [...] że w Iadámie y przez Iadámá wżycy ludzie poczynają się/ y rodzą/ y sftawią grzełznymi.* *WujNT* 541. *Cf* »w matce poczynają się«.

W połączeniach szeregowych (2): *Ktore rodzenie zaś synowi Bożemu [...] namniey nie służy. Bo się ten raz począł/ y vrodził/ y vmarł/ y iest wzbudzony: więcej mu się poczynąć/ rodzić/ vmierać nie trzeba* *CzechEp* 144; *WujNT* 541.

Zwroty: »poczynać się z Ducha Św.« (1): *Bo gdyby [Syn Boży] był przedtym Bogiem/ tedyby mu nie tylko nie potrzebá było poczynąć się z ducha ś. ale go też ani pomazywać duchem/ ani od vmarłych wzbudzać* *CzechEp* 314.

»poczynać się w grzechu, grzesznym« [szyk zmienny] (5:1): *Gdy naturá dzyecyęca ma wfobyce cos przyrodzonego/ ku zuchwałftwu a nyestátkowi/ dla tego iż się we złym a nye wdobrim poczynają/ to*

yełt w grzechu. *GliczKsiąż* E2v; *LubPs* T6; Włfyłtko ludzkie, pokolenie/ za pierwłse przełtąpienie/ wtym łie złym grzechu poczyna/ wnym na łwiat łwe wyłcie ma. *SeklPieł* 32; *WujNT* 541; *SkarKaz* 577a, b.

»w żywołcie matki, w matce się poczynał« [*szyk zmienny*] (1:1): Włzyłcy łudźie w grzechu łie poczynamy łełzce w żywołcie matki. *SkarKaz* 577a, 577b.

Szereg: »(ani) poczynał się, (i, ani) rodził się« [*szyk 5:1*] (6): Tefz wzwyerzałtkach uydzymy yłz łyą ych uyele poczyna y rodzy przełz matky y złączenia yako uągorz kthory matky nyema *PatKaz* III 102v; *FalZioł* IV 12c, 27a; *RejPos* 270v; *CzechEp* 310; *Calep* [739]a.

a. *O zapłodnieniu jajorodnych [z czego = w wyniku czego]* (1) : Powiedaią łże łie poczynaią Sępowie y rodzą telko z poczałowania *FalZioł* IV 27a.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (6) : Infit, Defectivum verbum pro Incipit usurpatur, Poczyna łie. *Mącz* 128b; *Sequitur*, Poczyna łie. *Mącz* 384d, 268d [2 r.]; *Suborior* – *Poczinam* łie. *Calep* [1019]b, 257b.

Synonimy: **1.** *pochodził, powstawał, rodził się; f.* *następował.*

Formacje współrdzenne cf NACZAĆ.

Cf **POCZYNAJĄCY SIĘ**